

HEIMATBUCH

knjiga o zavičaju na daskama Narodnog pozorišta iz Sombora

Prisustvovao sam 28. januara o. g. u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu izvođenju drame Kaće Čelan HEIMATBUCH, u uspejoj režiji Gorčina Stojanovića. Ansambl Narodnog pozorišta iz Sombora je držao pažnju publike sve vreme, oko jedan ipo sat i iskrenim i dugotrajnim aplauzom bio ispraćen sa scene. Najbolji dokaz šta publika misli o sveukupnosti ovog doživljaja.

Dakle, kao prvo, trebalo je imati kuraži pa postaviti jednu ovakvu temu na pogled javnosti. Ja ne pratim zorno pozorišne scene u Srbiji pa nisam siguran da li je ova tema prisutna na pozorišnim daskama. Mislim da, sem nekoliko izuzetaka, ove teme nisu bile predmet interesovanja ni pozorišta, ni reditelja.

Ova tema je bila i još uvek je, ako ne tabu, a ono bar tema čije otvaranje nije po volji, da li vlasti, da li istoriografiji, da li kulturi, da li crkvi, da li ... Tema koja otkriva sudbinu jedne grupacije jugoslovenskih državljana, po završetku II Svetskog rata, a koju je kreirala vlast te iste države, podržana od većinskog naroda te iste države. Tema, koja kada bi se razotkrila u svojoj sveukupnosti, ne bi ostavila mirnim mnoge ljude – aktere iz toga vremena.

Ali, mislim da je reditelj, bez obzira na tekst autorke, a sve radi vernijeg prikaza teme publici, trebao doći do malo više informacija o logorima za Nemce i logorašima, kojih ima dosta i to verodostojnih, u literaturi Podunavskih Švaba. To isključivo radi istinitijeg i autentičnijeg predstavljanja publici (javnosti) logora, logoraša, čuvara, vlasti, pa i stanovništva prema toj temi. Jer bi se iz te literature dalo saznati, da je u logorima za Nemce, kojih je bilo stotinak, bilo logorisano oko 200.000 Nemaca, jugoslovenskih državljana, što čini oko 40% ovih ljudi kojih je uoči rata, samo u Vojvodini, bilo oko 500.000. Takođe bi se saznalo da su logorisani bili, skoro isključivo stari, žene i deca. Ovo znači da mlađih muškaraca, muškaraca srednjih dobi, muškaraca sposobnih za rad i rat, u logorima skoro da i nije bilo. Upravo sam i obrazložio i zašto. To dalje znači da su deca sačinjavala oko 35% logorisanih, a ni to se nije dalo videti. Više informacija bi reditelju, sasvim sigurno, pomoglo u pristupu ovoj temi.

Svi logoraši su predstavljeni u besprekornoj odeći, čistoj ispeglanoj i skrojenoj svakome po meri, a u realnosti ta odeća nije bila takva već posle dva ili tri dana boravka u logoru. Ovako izgleda kao da su spremni za izlazak ili odlazak u crkvu. Nerealno, zar ne?

Takođe, logori su bili i „mesta za umiranje“. U predstavi se pominje smrt 8.500 logoraša. To je drugi logor po broju smrtnosti – prvi je Knićanin sa preko 12.500 umrlih logoraša. Isključivo zbog bolesti, gladi i zime. Naravno i poneka, da li javna, da li privatna likvidacija. To znači da je smrt bila svakodnevna pojava u tome logoru, ali i to da je u logorima smrt našlo oko 35% logorisanih, od kojih je jedna trećina otpadala na decu. Mislim da je i taj segment trebalo predstaviti publici, što znači da bi na sceni trebalo da bude koje dete više, pa i da neko dete i „umre“.

Opisati smrt i predstaviti je publici je vrlo zahtevan, težak i složen „posao“, posebno smrt deteta i odnos roditelja prema smrti svoga deteta, ali ako se u tome uspe onda taj uspeh ostaje za ceo život.

Prikaz dolaska kolonista je takođe malo „sumnjiv“. Kolonisti su predstavljeni kao građani koji dolaze u Vojvodinu iz iste takve sredine. A nije bilo tako. Kolonisti dolaze iz pasivnih krajeva u najrazvijeniji deo države. To znači da kolonisti ne dolaze u građanskom odelu, poput odela kakva su se nosila u Vojvodini u vreme kolonizacije. I ne dolaze sa koferom u rukama. Prihvatam da je publici trebalo odmah staviti do znanja o kojim ljudima se radi, pa je kao rekvizit za to izabran kofer. Ali, u krajevima iz kojih dolaze još nema kofera, a pitanje je da li za njih i znaju. Mislim da bi prikladnije bilo da oni svoj prtljag nose u svojim „narodnim“ torbama, raznim zembiljima, pa i da, što da ne, koriste i obranice. I, naravno odeća. Kolonisti ne dolaze u takvoj, građanskoj odeći, tako da se u samom startu pojavljuje nedoumica o kojim ljudima se radi. A moglo je jednostvnim izborom odgovarajuće odeće to odmah staviti publici do znanja.

I naravno nemam informacija da su konfiskovane kuće vraćene bilo kome od jugoslovenskih državljana nemačke nacionalnosti. Izuzev ako konfiskacija nije izvršena greškom, prema licu koje nije bilo obuhvaćeno propisima o konfiskaciji.

Ovakve predstave u kojima se istina prećutkuje, smo mogli videti i ranije, bez iznošenja i prikaza pravih, istinitih i istinskih ljudskih patnji sa jedne strane i samodovoljne i samozadovoljne vlasti sa druge strane. Očigledno da ona kuraž sa početka teksta nije bila dovoljna da se prikažu činjenice u svoj svojoj potpunosti.

Ipak, ove moje primedbe ne mogu da pokvare ukupan utisak o predstavi, niti pak o ansamblu kome je „poveren“ ovaj „zadatak“, ali da su i one našle svoje mesto u predstavi ne bi bilo moguće staviti bilo kakvu primedbu. Ako su ova moja opažanja uopšte i primedbe.

Stjepan A. Seder